

bir anayasada doğa korunması ile ilgili maddeler neden önemli olacaktır?

Yeni Anayasa hazırlanmasında doğanın korunmasına ilişkin maddelerin yer alması çok önemli gözükmektedir. Daha önceki yıllarda insanların kendi içindeki ve yönetimlerle olan ilişkileri doğal olarak ön plana geçmişti. Geçen yüzyılın ortalarından geriye baktığımızda baskıcı yönetimler altında ezilen insanların ve keza çoğunluk aynı haklara sahip olmadığı düşünülen insanların aralarındaki ilişkiler acı vericiydi. Çok yakın zamana kadar kölelik, ağalık, beylik, krallık, imparatorluk, babadan çocuğa da geçebilen toplumsal bir yapıydı. İnsan soyu bu ilişkilerden ve hak gaspından çok eziyet çekti.

Belli ki bu yükü artık taşıyamayacağını anlayan akil insanlar, yönetimler ve kişiler arasında, hakka, hukuku, adalete dayalı, konumu ne olursa olsun her insanı koruyabilecek bir yasal düzenlemenin gereğini duydular ve böylece anayasa kavramı insan soyuna girdi.

Her sosyal olayda olduğu gibi, hukukun, adaletin

yerleşmesi ve gelişmesi de bir evrim süreci gösterdi. İlk anayasalar özellikle insanların temel hak ve özgürlüklerine vurgu yapacak ve ön plana alacak şekilde kurgulanmıştı. Bunun böyle olması da doğaldı, çünkü en çok eksikliği duyulan insanların haklarının çiğnenmesinin önlenememesiydi.

Daha sonraki gelişmeler çoğunluk temel hak ve özgürlüklerin tanımlanmasının genişletilmesi ve netleştirilmesini, evrensel hukuka uyumu sağlayacak maddelerin yerleştirilmesini öngörüyordu.

Geçen yüzyılın ortalarına gelindiğinde, nüfus artışına, tüketimin artışına, sanayileşmeye ve özellikle kimya sanayindeki önemli atılımlara bağlı olarak o güne kadar insan soyunun çok az karşılaştığı dev bir sorun karşımıza dikildi: Çevre sorunları ve doğanın tahribatı.

Geçen yüzyılın ortalarına kadar dünyadaki jeolojik (fosil) kaynaklar, kömür, petrol, gaz ve keza canlı kaynaklar ormanlar, doğal su ürünleri stokları hızla tükenmeye başladı ve yakın zamana kadar

yenilenebilir olarak sunulan cansız kaynaklar, örneğin tarım arazileri, akarsular, göller, denizler bu tüketimi ve kirlenmeyi kaldıramayacak duruma geldiler. Dünya tarihinin hiçbir döneminde görülmemiş bir durum ortaya çıkmıştı.

Geçmişte de dünyanın toptan yok oluşlara tanık olduğunu; her defasında toparlandığını başka bir cehre ile yine sahneye çıktığını biliyoruz. Ancak şimdi durum tamamen farklı. Özellikle kimya sanayinde doğanın hiç karşılaşmadığı yüz binlerce çeşit kimyasal madde, tarım ilaçları, toksik ve zehirli malzemeler sorumsuzca yaşam alanlarına (dereler, nehirler, göller, denizler vb.) boşaltılıyor. Canlıların bütün bu olumsuzluklara direnç gösterebilecek değişimleri yapabilmesi için süre çok kısa; tölare edilemeyecek kadar da büyük miktarlarda.

Küresel ısınma başta olmak üzere, derelerde, nehirlerde, göllerde, denizlerdeki kirlenmeye sürekli dikkat çeken, her gün onlarca hatta yüzlerce canlı türünü ortadan kaldıracak habitat tahriplerinin oluşturacağı tehlikeleri bir bir sayan bilim adamları aslında yeni bir hukuksal düzenlemenin kaçınılmazlığını dile getirmektedirler.

Hazırlanacak anayasaların geçmişteki gibi ağırlık noktası insan hak ve özgürlüklerinin düzenlenmesinden, insan ile doğa arasındaki ilişkileri düzenlemeye kaydığını açık açık görüyoruz. Uygur mantıkla hazırlanacak her anayasanın bu gerçeği görmemezlikten gelmesi büyük yanılgılara ve yıkımlara neden olabilir.

Artık bir şeyi bilmemiz gerekiyor: Artan nüfustan, artan tüketim histerisinden ve ürettiğiniz artıkların kirliliği, zehirli, yıkıcı etkisinden dolayı doğadan karşılıksız süresiz mal alma dönemi kapandı. Şu andaki dünya kaynaklarının sizi bu haliyle uzun zaman destekleyemeyeceği anlaşıldı. Kayık su alıyor. Kayıktaki bu deliği ancak hazırlanacak anayasanın ödünsüz uygulanacak maddeleri kapatabilir. Burada duygusal olmaya gerek yok; gelecek kuşakların varlığı da şu anda sizin elinizde. Sadece ve sadece bir şeyin farkına varmanız gerekiyor. Çok değer verdiğiniz insan haklarını bundan böyle doğa hakkının arkasına yerleştirilmelidir. Şu sloganı anayasa maddesi önerisi yapanların da, onu meclise sunanların da, mecliste görüşenlerin de, onaylayanların da halkoyuna sunulursa oylayanların da bilmesi gerekiyor: **“Doğa hakkı insan haklarından önce gelir”**.

Bu yazıda ne dendiği anlaşılıyorsa, o zaman yapacak iş çok kolay. Parayla geriye kazanamadığımız, bugün başlasak ne yaparsak yapalım bir daha aynısını elde edemediğimiz, yitirdiğimiz zaman hiçbir zaman tekrar

elde edemeyeceğimiz şeylerin korunması öncelik taşımaktadır.

Birileri bir kirlenmenin ötesine taşmış, dere, nehir, göl, sulak alan, tarım arazisinin eski haline döndürülmesi kural olarak olanaksızdır. Bu nedenle hazırlanmakta olan anayasamız bu yaşam ortamlarını ödünsüz korumaya almalıdır.

Birçok canlıya barınak görevi yapan yaşlı orman, mera, belirli özelliklere sahip mağara, yer altı suları, buzullar korunmaya alınmalıdır.

En çok gerek duyacağımız su kaynakları, suların temizlenmesinde önemli görev yapan akarsu sistemleri, fosil su yatakları korunmaya alınmalıdır.

Bir daha elde edilmesi olanaksız olan biyolojik ve jeolojik anıtlar, nesli tükenmekte olan varlıklar, soyları kültür ırkları karşısında hızla yitirilmekte olan ticari değeri çok yüksek olmasa da her türlü meyve, sebze ve tarım ürünleri çeşitleri (ırkları) korunmaya alınmalıdır.

Her yerleşim biriminin (bölge olarak, il olarak ya da ilçe olarak) belirli bir yüzdesi (örneğin %5'i) hiçbir ticari ya da başka bir faaliyete izin verilmeyecek doğal koruma alanları ve genetik gen rezervleri olarak ayrılmalıdır.

Belirli kalitedeki tarım arazilerinin ve belirli kalitedeki meraların yerleşime, sanayiye tashihi her ne kadar mevcut yasalarla bu sağlanmış görünüyorsa da anayasa güvencesinde sürdürülmelidir.

Kıyıların, kumulların korunması yasası yürürlükte olsa da yeni bazı kıstasların getirilmesi vurgulanmalıdır.

ahrip eden, kirlüten öder ilkesi anayasaya girmelidir. Siz ülke sanayisine önemli katkılar yapsanız bile, eğer yaşam alanlarını kirliyorsanız, bunu ileride çok ağır bir şekilde ödeyeceğinizi bilmelisiniz. Bu nedenle ülkeye getirisi ne olursa olsun, ilk soracağımız soru, çevreye olan etkisini öğrenmek olmalıdır. Bunun anayasal bir zorunluluk olduğunu herkes bilmeli ve hissetmelidir. Doğa koruma gündeme geldiğinde kar/zarar hesabı yapılmamalıdır.

Bütün bunların ödünsüz gerçekleşebilmesi için anayasa çerçevesinde yeni bir yapılanma gerekebilir. Çünkü çevre koruma, Çevre Bakanlığının, doğa koruma kısmen Orman kısmen Tarım Bakanlığının, kıyıları kısmen Turizm Bakanlığının, meralar Tarım Bakanlığının uhdesinde ve buna benzer birçok bölüşüm ve yetki karmaşası söz konusu. Hepsinin ortak tarafı siyasi iradenin doğrultusunda hareket etmek zorunda bulunmalarıdır. Dolayısıyla bir yerde yüksek çıkar söz konusu ise, orada siyasi müdahale kaçınılmazdır. O zaman örnekleri bilinen (Anayasa

Mahkemesi, RÜTÜK, Merkez Bankası gibi), öğretim üyelerinden hukukçulardan, bakanlık temsilcilerinden, konu uzmanlarından oluşan bir “**Doğa Koruma Yüksek Denetleme Kurulu**” gibi, bakanlıklar üstü, bir üst kuruluş kurulmak suretiyle, doğa tahribinin siyasi ya da ticari çıkarlara kurban edilmesi en aza indirilebilir. Yapılacak büyük yatırımlarda, çevreye ve doğaya etkisi olacak önemli girişimlerde bu kurulun onayı gerekmektedir.

Yeni anayasa yapımı ile ilgili birçok çevreye haber salındı. Ben Hacettepe üniversitesinin bir öğretim üyesi olarak Yeni Anayasa Hazırlama Komisyonu başkanlığına bir öneride bulundum; hem de Anayasanın birinci maddesi olarak. Eğer meclisimiz böyle bir maddeyi gerçekte birinci madde olarak benimserse, dünyada ilk defa Türk Ulusu, bu güne kadar yapılmış anayasaların tümünün mantığını değiştirerek, hep insan hak ve özgürlüklerini ön plana alan bir anayasa yerine doğa hakkını ön plana almış bir anayasa yapmanın mutluluğunu ve onurunu bize yaşatacaktır.

Sayın “Yeni Anayasa Hazırlama Komisyon Başkanı”

Aşağıdaki açıklamaya dayanarak, hazırlanacak Anayasamıza, ilişikteki maddenin girmesi için

gereğini yapmanızı saygılarımla diliyorum.

GEREKÇE: Son iki yıldan bu yana uzaya –yaşam belirtilerini araştırmak için- yerleştirilmiş olan Kepler teleskopu, dünyaya en yakın 170.000 yıldızda bugüne kadar hiç bir yaşam belirtisi saptayamadı. En yakın yıldızda, ulaşabildiğimiz en yüksek hızla ancak 120.000 yılda gideceğimize; güneşin büyük gezegenleri sadece sıvı ve gazdan oluştuğuna, küçük katı gezegenlerinde ise yaşam için uygun koşullar olmadığına (hiç bir zaman da olamayacağına); yaklaşık 4 milyar yıldan bu yana bizimle birlikte milyonlarca canlıya yurt görevi yapmış, bizim yaşamımızın devamı için her türlü olanağı sağlayan diğer canlıların da bizimle birlikte varlığını sürdürmesi gerektiğini bildiğimize göre, yeni anayasamızın ilk maddesi, diğer tüm ülkelerinkine de örnek olacak biçimde şöyle olmalıdır.

Böyle bir madde olanakların gittikçe kıtlaştığı bir dünyada er ya da geç anayasalara şu ya da bu şekilde girecektir. Önceliği bizim almamız için bu fırsatı değerlendirmenizi diliyorum.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

1. Madde: Doğa hakkı (korunması) insan haklarından önce gelir.